

Jak to Einstein kdysi vyjádřil větou, kterou Grygar často citoval: „Pravděpodobnost náhodného vzniku života je asi taková, jako že se vytiskne slovník cizího jazyka výbuchem v tiskárně.“

Grygar líčil vesmír jako prostor, kde je existence lidstva jenom okolností, o jejímž významu (až do doby, kdy snad staneme tváří v tvář nějaké mimozemské civilizaci) lze pouze spekulovat. Jako každý přírodovědec hodný toho jména odmítal všechny tendence k antropocentrismu.

V roce 1980 už se o něm v Ondřejově vědělo, že nikdy nebude marxistou. Před dusnem na pracovišti se mu podařilo se štěstím uniknout do Fyzikálního ústavu ČSAV, na takzvané detašované pracoviště v Řeži u Prahy, kam to ambiciózní soudruhy tolik netáhlo. Tam se Grygar v relativním klidu dočkal sametové revoluce.

V té době už měl vymyšlený třeba termín „velký třesk“ pro počátek vesmíru. Přesněji řečeno takto přeložil anglický termín *big bang*; s vědomím, že v angličtině šlo vlastně původně o pejorativum označující bohapusté plácání (doslova „dunění prázdného sudu“) a že původce termínu, britský astrofyzik Fred Hoyle, který ho v roce 1950 jako první použil, jím pojmenovával vlastní nevíru v to, že by „věčný“ vesmír vůbec nějaký počátek mohl mít.

Mluvit o tak složitých věcech a „popularizovat“ je (zjednodušovat bez redukce původního významu) bylo pro Grygara možné zřejmě proto, že byl celoživotním čtenářem Bible, která činí přesně totéž: snaží se složité věci učinit srozumitelnými komukoli.

Takto například odpovídal na ve všech dobách oblíbenou otázku, zda je život možný i jinde než jenom na planetě Zemi: „Zkusme si představit, že si doma postavíte kolébku, do níž vložíte matraci přikrytou čistým prostěradlem, místnost vyhřejete a do rohu kolébky ještě pro jistotu vložíte láhev s mlékem. Zajisté jste tím vytvořili podmínky pro život dítěte, ale přesto, když místnost takto večer opustíte a vstoupíte do ní znovu až ráno, stěží v kolébce naleznete nemluvně, jak si tam spokojeně vrní – podmínky byly sice nutné, ale ne postačující. Přesně stejnou opatrnost musíme zachovávat, když někde ve vesmíru objevíme nutné podmínky pro (pozemský) život: nemůžeme propadnout přílišnému optimismu, že se tam život vskutku nachází.“

Jako vědec i jako věřící dospíval k závěru, že v obou těchto svých podobách na počátku vždy vychází z nedokazatelných axiomů. Matematik i křesťan podle něj budují svou stavbu na základech, jejichž pravdivost

Jiří Grygar dostal při zahájení 52. ročníku mezinárodního filmového festivalu populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc v roce 2017 cenu za celoživotní přínos popularizaci vědy.

FOTO: LUDĚK PEŘINA, ČTK

nelze objektivně dokázat. „Čím víc člověk pokračuje ve vědě, tím víc chápe teologii. Ta situace je čím dál víc analogická. Až mě to samotného překvapuje.“

Mnohokrát řekl i napsal, že popularizace vědy je vlastně řeč biblických podobenství v bledě modrém. Jako vědec byl přesvědčen, že při poučeném čtení Bible „sedí“ dokonce i kapitoly o stvoření světa, které v předchozích vědeckých generacích patřily k nejkritizovanějším: máme-li dnes experimentálně prokázáno, že dřív než hvězdy a ostatní striktní hmota ve vesmíru existovalo reliktní záření, je potom rozumět i biblickému prapříkazu „budiž světlo“ a také etapám stvoření, jež v dalších biblických „dnech“ měly následovat.

Když nám moderní věda sděluje, že všichni pocházíme z jednoho páru muže a ženy, který se před čtyřiceti miliony let zrodil v Africe, pro změnu se to poněkud podobá biblické legendě o Adamovi a Evě. „Snad většina lidí u nás si myslí, že křesťanství je iracionální záležitost, protiklad přírodní vědy... Můj pocit je opačný: myslím, že křesťanství je poslední obranou rozumu, která nám zbyla.“